

Támaszkodj a Vörösre, ő tudja, mit kell csinálni!

Interjú Vörös Lászlóval életének 87. évében

Ahhoz, hogy megértsük a máát, ismernünk kell a múltat is. Még köztünk van pár, hajdanán elismert és sikeres színházi gazdasági szakember. Vörös Lászlóval közel 40 éve ismerjük egymást. Kapcsolatunk folyamatos maradt: az ő javaslatára vett fel Petrovics Emil gazdasági igazgatónak az Operába, Laci pedig ügyvezető igazgató lett. Csak egy év lehetőséget kaptunk a közös munkára. Máig sajnálom.

Gyermekkor és háború

Taranytól 7-8 kilométerre megrekedt a front 5-6 hónapra. A németek beköltöztek a szép nagy házunkba, ott rendezték be a parancsnokságot, nekünk menni kellett. Anyám Vas megyei falujába – Jákfalvára – költöztünk, és ott voltunk, amíg '45-ben az áprilisi front át nem ment rajtunk. Emlékszem, felettünk szálltak el a Balaton felé, a gyülekezőhelyre az amerikai Liberátor bombázók. Az oroszok egy éjszaka elfoglalták a falut. Az volt a szerencsénk, hogy édesanyám tudott pár szót oroszul. Bátyja az első háborúban fogságból hazafelé jövet elvett egy litván lányt, aki tudott egy kicsit oroszul. Anyám tőle tanulta meg azt, amit tudott. Ő fordította le az orosz katonát is, aki elmondta, hogy már több mint 20 bajtársa esett el mellette a háborúban. „Sose tudtuk, ki marad meg mellettünk. Ezért aztán három fontos dolog volt: enni, inni és nőzni!” Furcsa emberek voltak az oroszok! A gyerekeket nem bántották, inkább enni adtak nekik!

Édesapám herceg Festetics intézője volt. Az államosításkor elvettek tőlünk mindent. Hét évig állás nélkül volt.

Gimnázium

Szegény volt a gyermekkorom, de ma már szép nagyon! Tízéves koromban kerültem a Csurgói Gimnáziumba, apámék béreltek egy lakást nekem és a bátyámnak, a háziak takarítottak, mostak ránk és kosztoltattak bennünket. Csurgó fele akkor abból élt, hogy diákokat fogadott be. Haza csak ünnepnapkor és nyári szünetben mehettünk.

1948-ban a csurgói, a dombóvári, a kaposvári és a pécsi Nagy Lajos Gimnázium között volt egy matematikaverseny. A 2. vagy 3. helyezett lettem, és kaptam egy olyan papírt, hogy „egyetemi felvételre jogosult, felvételi vizsga nélkül”. '49-ben a Csurgói Gimnáziumot államosították. Amikor 1950-ben kitöltöttem a felvételi lapot, a gimnázium akkori vezetése azt írta rá, hogy „osztályidegen szülők gyermeke, felvételét nem javasoljuk”, így aztán nem hívtak be felvételre sem. Sorsom egyik nagy átka, hogy érettségi után 15 évvel, 1965-ben kezdhettem csak el az egyetemem.

Vidéki munkahelyek

A jugoszláv határtól 10 kilométerre laktunk Taranyban. Amikor létrejött a 15 kilométeres határsáv, akkor a nemkívánatos elemeket is kitelepítették onnan. Szüleimet is listára vették, hogy kitelepítenek bennünket, de kaptunk egy hírt, így az utolsó éjszaka meg tudtunk szökni. Apámék elkerültek Vas megyébe, én pedig egy SZÖVOSZ-hoz kerültem adminisztrátornak, mert nem volt más profi begyűjtési felelős. Leellenőrizték a munkámat Kaposvárról, és olyan jónak tartották, hogy javasolták Sopronban egy három hónapos könyvelői tanfolyam elvégzését. Persze igent mondtam azonnal. Olyan jó eredménnyel végeztem a tanfolyamot, hogy nem könyvelőnek, hanem ellenőrnek neveztek ki Tabra. Ott voltam hat hónapig járási revizor. Aztán behívtak Nagytétényre fejtágítóra, akkor így hívták a továbbképzést. Az első három között végeztem, így kineveztek oktatónak Répceszentgyörgyre, majd lehelyeztek Pálfára, ez Tolna megyében van, egy négy hónapos tanfolyamra. Két hónapot tanultak a hallgatók, egy hónapig szövetkezetben voltak, és a negyedikek visszatértek Pálfára. Hogy az egy hónapunk ne legyen üres, az igazgató behívatott: „Téged bízlak meg ennek az egy hónapos termékbegyűjtési tanfolyamnak a vezetésével, mert a helyettesed nem merte egyedül elvállalni”. Nehéz volt vele bírni, mert ő pártember volt. Egyszer csak három hét múlva összehívják a tanfolyamot: Budapestről jött két ember, mivel valaki fölismerte, hogy kinek a

fia vagyok, így azonnali hatállyal elbocsátottak. Kitettek az épület elé, és Pálfától Cecéig – az első vasútállomásig – hat kilométert gyalogoltam.

Pesti állások

Budapesten némi protekcióval elhelyeztek az Állami Hirdető Vállalathoz adminisztrátornak. Behívtak katonának két évre: először Kalocsára egy műszaki alakulathoz, amelyet lapátos alakulatnak is neveztek. A politikailag megbízhatatlanokat helyezték oda. 1953-ban, amikor Nagy Imre először került hatalomra, megszüntette ezeket, átalakította őket rendes műszaki alakulattá. Annak ellenére, hogy három év volt a rendes katonai szolgálat ideje, a második év végén leszereltem, mert ezeket az internálószerű alakulatokat megszüntették. Visszamentem a hirdető vállalathoz, ahol azonnal behívott a személyzetis, hogy „megkapta a személyzeti anyagaimat”. Osztályidegen szülők gyermeke vagyok, el vagyok bocsátva.

Egy véletlen folytán az Állami Népi Együtteshez kerültem adminisztrátornak, de úgy, hogy fizikai munkát is kellett végezni. Hétvégén éjjeli portás voltam, nyáron, ha turnézott az együttes, színpadot építettem, jegyet árultam, sok mindent csináltam.

Cirkusz

Egy év után szóltak, hogy a cirkusznál keresnek belső ellenőrt, és mivel én már végeztem ilyet a SZÖVOSZ-nál, így engem ajánlottak. Igen jó helyre kerültem: akkor államosították a cirkuszokat, és nagyon megbíztak bennem. Én meg tudtam, hogy nekem sokkal jobban kell dolgozni, mint másoknak, ahhoz, hogy el ne bocsássanak. A harmadik vagy negyedik év végén – már nem tudom pontosan – eladtunk egy előadást Görögországba. A cirkuszigazgatót valamiért leváltották, és az új igazgató behívott és azt mondta: „Te Laci! Te már régóta itt vagy a cirkusznál, te mérsz igazgatóként Görögországba.” Mondtam neki, én nem értek hozzá, erre azt válaszolta: „Majd megtanulod!” Összehívtam a már régóta ott dolgozó artistákat, és kikértem a véleményüket. Azt mondták: „Vörös elvtárs, ezt ne vállalja így! Ne vállaljon egy nap két előadást 350 fős sátorban, mert július-augusztusban Athénban meghalunk a hőségűtől! Építsenek egy 850-900 fős sátrat.” Mondom az igazgatónak, mi a helyzet: „Menjél be a minisztériumba és kérd, hogy építhessünk egy nagy sátrat!” Visszajött elkeseredve, hogy nem engedélyezték, de azt üzenték, hogy „a Vörös Laci a turnéigazgató, majd ő kitalálja a megoldást!”

Megegyeztem az új igazgatóval, hogy én megcsinálom a 850 férőhelyes cirkuszt fekete beruházásban, ő nem indít ellenem vizsgálatot, és a dolog így el lesz sikálva. Nagyon nagy sikerünk volt: egy hónapot voltunk Szalonikiben, három hónapot Athénban és egy hónapot Cipruson. 150%-ra teljesítettem a bevételi tervet! Amikor hazajöttem, volt egy minisztériumi revízió, amelyik megállapította a fekete beruházást, és azt javasolták, hogy fegyelmet ne kapjak, mert a turné nagyon jól sikerült, de 3 havi prémiumot vonjanak meg tőlem. Ugyanakkor a külügyminisztérium, akivel a külföld miatt el kellett számolnom, a nagy siker miatt 6 havi jutalmat javasolt, és hozzá a pénzt is ők adták. A döntés Aczél elé került, aki akkor az oktatási és kulturális miniszter első helyettese volt. Aczél behívott magához: „Vörös elvtárs, van maga ellen egy fegyelmi és egy dicséret. Maga mit csinálna a helyemben?” Azt válaszoltam: „Én mind a kettőt végrehajtanám!” Aczél nevetett egyet, és megkaptam a hat mínusz három hónap jutalmat. Néhány hét múlva kineveztek főkönyvelő-helyettesnek, természetesen beletettem utólag a fekete beruházást a könyvelésbe. Jóváhagyták, így írtam a minisztériumnak egy levelet, hogy kérem a három havi jutalmat, mert a beruházás már nem fekete beruházás. Azt mondták, az Aczél döntött korábban, így ezt is vele kell jóváhagyatni. Mikor elé tették az aktát, azt mondta nevetve: „Én ezt vártam tőle!”, és aláírta. Megkedvelt Aczél!

Építésügyi Minisztérium

Jelentkeztem okleveles könyvvizsgálói tanfolyamra. Ám ahhoz felsőfokú végzettség kellett, nekem meg csak másfél évem volt akkor a Közgázon még. A Perfekt jogelődjénél is dolgoztam, azt mondták, vigyem be a Marx Károly Közgazdaságtudományi indexemet. Megnézték, és azt tanácsolták, hogy írjam be a jelentkezési lapomra, hogy végzettség megszerzése folyamatban. Így is

lett. Sikeresen levizsgáztam a legnagyobb szakemberekből álló bizottság előtt. Az ellenőrzés egyik vizsgáztatója a vizsga után megszólított: „Vörös elvtárs! Ha jobb állást akar magának, kérem, keressen fel.” Így lettem először revizor, majd főrevizor, majd gazdasági szakértő az Építésügyi Minisztériumban. Tíz évig dolgoztam ott.

Egyetem

Az Építésügyi Minisztériumban egyszer csak közölték, hogy egyetemre kell jánom. Mondtam, osztályidegen vagyok, nem fognak felvenni. „Innen felvesznek, ha mi javasolunk!” – mondta a főnököm, és így is lett. A Közgáz tanárképző karán retorikából és mondattanból előadásokat hallgattam, és más nagy előadók óráját is hallgattam, mert kíváncsi voltam rá, hogyan kell jó előadást tartani. A Színművészetin még Montágh Imréhez is jártam.

A Közgáz elvégzése után kértek fel, hogy pályázzak egy tananyaggal a gyártásvezetők képzésére. Többen pályáztak, végül én nyertem meg a pályázatot, melynek tananyagát taníthattam is jó néhány évig.

Nemzeti Színház

A Honvéd utcában volt egy magán tolljavító bolt. Szenvedélyes tollgyűjtő vagyok, így gyakran jártam oda. Egyik nap az üzletben megszólított Turcsányi Gizike, aki a kulturális minisztériumban dolgozott: „Jaj, Laci, jó hogy jön! Nem akar a Nemzeti Színházba menni?” Dehogynem, válaszoltam. „Jó, akkor hívja fel Malonyait!” Malonyai akkor a Művelődési Minisztérium színházi osztályát vezette.

Igen nagy lendülettel kezdtem dolgozni, tetszett a többszörös Kossuth-díjas igazgató Marton Endre, helyettese Major Tamás, aki a színházi élet nagyágyúja volt. Igen jóban voltunk, elismerték a munkámat, megszerettek, megkedveltek, ki is tüntettek! Egyensúlyt tudtam tartani köztük, mivel Marton és Major nem beszéltek egymással! Ez a feszültség aztán oda vezetett, hogy öt évre rá leváltották mind a kettőt, és kinevezték Nagy Péter professzort igazgatónak, aki a színházhoz nem sokat értett, így gyakorlatilag velem vezettették a színházat. Nem volt könnyű, de nem volt nehéz sem. Ott voltak a nagyágyúk: Sinkovits, Básti, Bessenyei, Agárdy, Kállai, akikkel igazi jó, baráti kapcsolatot sikerült kialakítanom. Amikor Nagy Péter odakerült, felhívott, hogy szervezzek meg egy találkozót a lakásomon: hívjam meg a Kállait mint szakszervezeti elnököt, Halász Ilonát, a párttitkárt, a főtitkárnőt, Potasinét. A találkozó célja az volt, hogy az új igazgató megbeszélje velük, hogy képzelel el a színház vezetését. Úgy gondolta: hétfőn 11-re bejön, megbeszéljük, mi a teendő, aláírja, amit kell. Legközelebb kedd délután tud bejönni, mert megtartotta még az ELTE-n a tanszékvezetői állását, ráadásul a Párizsi Magyar Intézet igazgatóhelyettese is volt. Fél év vagy háromnegyed év után rájött, hogy aktív akadémikusként ezt nem tudja csinálni, és be is adta a lemondását.

Major igazi vagány, nagy lókötő volt, de rendkívül nagy tekintélye volt. Amikor igazgatósági ülést tartottunk, melyen részt vett ő, az igazgató, a főtitkár és én, Major felém fordulva így szólt: „Ha találkozol a Bandival, mondd meg neki hogy...” Bandi a Marton Endre volt, akivel nem beszélgettek közvetlenül. Major főrendezői szobájába senkit nem engedett be. Egyszer kénytelen voltam szólni neki, hogy már jönnek ki a svábbogarak az ajtó alatt, engedje meg, hogy nyáron kitakaríttassam. Megengedte, de megmondta, ki mehet be. Az illető persze már másnap mondta: „Igazgató úr! Sok-sok rumos üveg van az öltözőben. Mi csináljak velük?” Válsa vissza!

Major képviselő is volt a Rákosi-korszakban. Megkereste Rákosit: „Rákosi elvtárs! Szeretnék elválni a feleségemtől.” Tudni kell, hogy Major felesége Beck Judit volt, a korszak neves szobrászművészenek a lánya. Rákosi így válaszolt: „Major elvtárs! Mi nem válunk, maximum szeretőt tartunk!” Premiereken így tehát a jobb oldali páholyban ült Judit, a bal oldaliban pedig Éva. Persze nem beszéltek egymással.

Marton a vége felé már nagyon feledékeny volt, nagyon oda kellett figyelnem, hogy minden rendben menjen. Amikor nyugdíjba küldték, megkérdezte, hol lesz az ő íróasztala. Megszólalt a

főtitkár: „Marton elvtárs! Holnap már nem kell bejönnie, holnaptól már nyugdíjas!” Marton reagált: „De hát mit csináljak én otthon?” A főtitkár válaszolt: „Felkérték egy filmre, nem emlékszik?” „Ja, tényleg, jó hogy szólt!” – felelte Marton. Néhány hétre rá – vidéki motívumkeresés közben – meghalt.

Nemzeti-beli munkám második felében érkezett meg a két Gábor, Zsámbéki és Székely. Amikor megkapták a Katonát, behívott a minisztérium pénzügyi osztályvezetője, és közölte, hogy: „Szabad kezet kapsz, mindenben te döntesz, csak játszóképes legyen a Katona!” A Székelyék, amikor odakerültek a Nemzetibe, egy hónapig nem álltak szóba velem. Majd egy hónap után a Székely bejött hozzám, és meghívott szombatra, ebédre. „Hogy megbeszéljük, hogyan tudunk együtt dolgozni” – mondta. „Ha problémátok van, keressetek meg engem, és megoldjuk, de vegyétek tudomásul, hogy Nagy Péter az igazgató” – válaszoltam. Később mesélte el Székely, hogy elmentek az Aczélhoz, aki azt mondta nekik: „Vörös stabil tag, nélküle nincs Nemzeti, mert ő vezeti gyakorlati kérdésekben a színházat.”

A Nemzeti Színház révén lettem a Gyulai Várszínház gazdasági igazgatója is, mert az addigi gazdasági vezetőnek nem volt meg az akkor szükségessé váló felsőfokú végzettség. Szívesen mentem, mert nyaraltam, pénzt kerestem, és ráadásul színházban is voltam közben. 16 évig jártam le oda nagy szívesen, mert Gyula odafigyelt a nyári színházára. Aczél többször is megjelent, mert akkor ott volt Magyarország egyetlen román nyelvű gimnáziuma! Látták, hogy Aczél ismer és szóba áll velem, így nagyot nőtt a presztízsem a tanács emberei előtt.

Nagy Péter után Szilágyi Jánost a pártközpontból nevezték ki igazgatónak. Azt mondták neki a minisztériumban: „Támaszkodj a Vörösre, ő tudja, mit kell csinálni!” Igazi bürokrata volt, ráadásul feledékeny, akinek át kellett volna adni valakinek egy kitüntetést, betette az íróasztalába, aztán csak jóval később került elő. Egy-két év múlva útilaput kötöttek a talpára, és odahozták Malonyait és Vámost. Akkor mentem át az Operához. Malonyai hozta magával főtitkárnak régi barátját, aki mindenáron gazdasági igazgató akart lenni. Persze nem volt meg hozzá a végzettsége, de mindig mindenbe bele akart szólni.

Állami Operaház

Amikor áthívtak az Operába, Mihály András Kossuth-díjas karmester volt az igazgató, volt mellette egy igazgatóhelyettes, aki voltaképpen vezette a színházat. A gazdasági igazgató jogi végzettségű volt, és amikor nyugdíjba ment, akkor a minisztérium ragaszkodott hozzá, hogy egy közgazdász – vagyis én – legyen az utódja. Ez komoly konfliktust okozott közöttünk, hisz az igazgatóhelyettes ragaszkodott hozzá, hogy gazdasági ügyekben is döntsön. Petrovics pedig ragaszkodott hozzá, hogy a művészeti ügyek kivételével minden hozzá tartozzon. Az első nap este meghívott a lakására Petrovics egy baráti beszélgetésre. „Azt mondta nekem az Aczél, hogy bízzak benned, te mindent megcsinálsz, csak fekete beruházást ne bízzak rád!” Még emlékezett a fekete beruházásra! „Értesz a vezetéshez, én pedig nem” – fejezte be Petrovics. Nagyon jól tudtam vele dolgozni.

Volt egy komolyabb oka is annak, hogy miért hívtak az Operába. Mivel 10 évig dolgoztam főrevizorként az Építési Minisztériumban, azt kérték, hogy ilyen szemmel is figyeljem az Operaház felújítását. Volt dolgom bőven: a technikai részt a keletnémetek csinálták – sohasem lett igazán jó. A műemlékek helyreállításához alig volt szakember, így az egész országból toboroztak. Öröm volt látni, milyen fanatikusan dolgoztak ezen a csodálatos épületen!

Az Operában először Ferencsikkel, Mikóval, Tokody Icával, Kincses Veronikával, a művészek közül majdnem mindegyikkel barátságba kerültem. Több közülük Kossuth-díjas volt. Bevezettem azt a rendszert, hogy hetente kétszer bent voltam előadáson az Operában, az Erkelben pedig egyszer.

Valamikor királyok, hercegek, grófok jártak az Operába, és az akkori potentátok közül sokat nekem kellett fogadni a Királylépcsőn. Egyszer Grósz is ellátogatott az Operába. Amikor az előadás

után kísértem le a Királylépcsőn, azt mondta: „Vörös elvtárs, milyen jó a zenekaruk!” Egy kicsit meglepődtem, hogy az Operában nem az énekeseket dicséri, hanem a zenekart, de hát nem értett hozzá! Mondom neki: „Ahhoz, hogy így szóljon a zenekar, márkás hangszereken kell játszani.” „Ez azt jelenti, hogy pénzt kér tőlem?” – kérdezte Grósz. „Igen.” „És mennyi?” „Hát most azonnal 3 millió kellene.” „Na jó, holnap hívja fel a Marjait, és mondja, hogy velem már megbeszélte.” Meg is lett a pénz néhány héten belül!

Amire a legbüszkébb vagyok operai pályafutásom alatt, hogy mindig mindenre tudtam pénzt szerezni, sohasem voltunk pénzhiányban. A minisztérium pénzügyi vezetői megbíztak bennem, sohasem volt ellenem vizsgálat vagy eljárás. A minisztérium vezetői már jól ismeretek a cirkusztól és a Nemzetitől is. Először sohasem írtam levelet, hanem mindig személyesen menetem be, és élőszóban próbáltam meggyőzni az igazamról a vezetőket. Amikor már szóban megegyeztünk, akkor írtam csak a levelet.

Minden lehetőséget kihasználtam, és hagyták, hogy kihasználjam. Én valósítottam meg például, hogy a külföldi turistáknak drágábban adjuk a jegyeket, nagyvállalatoknál kihelyezett pénztárat hoztam létre, nagyszerű bérletrendszert vezettem be. A lényeg: mindig telt ház volt az Operában.

Aztán jött '89 és a változás. Petrovicot nyugdíjba küldték, Ütő, az új igazgató pedig közölte velem: „Te együtt dolgoztál Petroviccsal és a kommunistákkal. Nem lehetsz itt igazgató!” Születésnapomon, 1991. február 26-án 11 órakor közölték velem, hogy nyugdíjba küldtek! Pedig nagyon szerettem volna még dolgozni 4-5 évet!

Tanítás

Párhuzamosan 1968-tól a Számviteli Főiskolán, közben több éven át a Színház- és Filmművészeti Főiskolán a műszakivezető-képzőn is tanítottam. Szerettem tanítani, és sok-sok visszajelzést is kaptam, hogy sikeresen is tanítottam. Egyszer bejött a Számviteli Főiskola igazgatója az egyik előadásomra, majd közölte, hogy szeretnének másodállásban alkalmazni. „Már megbeszéltük a főnököddel, engedélyezi!” Összesen 30 évig tanítottam a főiskolán. Közben és utána tanítottam a Perfektnél, a Saldónál, az okleveles könyvvizsgálóknál. 23 könyvet írtam, ebből 7-et egyedül, a többi társszerzőkkel. A könyvek nagy része tananyag is lett.

*Lejegyezte és szerkesztette:
dr. Venczel Sándor
2017. július*